

שערים מצוינים

לקט הלכות

נערך מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

כמה היכי תימצי הנוגעות למעשה בדיני שאילת טו"מ

כיון שהיה דעתו לחזור לברך עלינו לא חשיב שסיים יחניח בצ"ע, וכזאת שאילתו למו"ר הגר"ק אם כשהתחיל לומר יהיו לרצון והגיע עד הזכרת ה', ונזכר שלא שאל טרם סיים תיבות "צורי וגואלי" אם יוכל לכוון בפי' שאינו מסיח דעתו במה שמסיים הפסוק, וע"י כן יוכל לחזור לברך עלינו כדין מי שלא השלים תפילתו, ולא לראש כדין מי שנשלמה תפילתו, והשיב לי "יתכן דמהני".

ו. מי שנזכר קודם שעקר רגליו שצריך לחזור לברך עלינו ושמע דבר שבקדושה, ע"י עמק ברכה (תפילה אות א') שדן בזה [גבי שכחת יעלה ויבא] ומייתי ששמע בשם הגדול ממנסק שיכול לענות, וכ"כ באג"מ (או"ח ח"ג נ"ו), ובשו"ת ארץ צבי (כ"ד) מצדד שלא יענה דחשיב כעומד באמצע תפילתו. ומו"ר בקונטרס הזכרונות (כ"י) הביא בשם החזו"א שאסור לענות ואפי' בהזכרה שמחמת טעותו צריך לחזור לראש, "דמסתברא דנחשב תפילה אחת". [ואינו כסברת הארץ צבי שתמך יסודו על מה שסומך החוזר על ג' ברכות ראשונות שבירך]. ובדיעבד כשהפסיק וענה לכא' היה נראה דלא גרע ממי ששח באמצע תפילתו ע"י בשו"ע סי' ק"ד ס"ו ובמשנ"ב סקכ"ה ואכתי דינו לחזור לרצה או לברכת השנים. [אך ע"י בשו"מ (מהדו"ק ח"ג סי' קס"ט) ובתהל"ד (סי' קכ"ב ס"ק ד') שכו' לדון שלא יפסיק לפי שאם יפסיק יהיה דינו לחזור לראש התפילה ונמצא שגורם ברכה שאינה צריכה כשמפסיק בתפילתו לקדיש או קדושה, וס"ל דחלוק משיחה בעלמא דחשיב כסיים תפילתו].

ז. מי שנתחייב לחזור לברך עלינו וטעה וחזר לשומע תפילה ראיתי מי שכו' דבדיעבד אין צריך לחזור לברך עלינו מאחר ולדעת הירושלמי כן היה לו למיעבד מעיקר הדיון, אך כ' דעדיף טפי שיכוון לצאת מש"ץ או מאחר, ולכא' נראה שאף להבבלי יתכן שיצא בכה"ג מאחר וסו"ס שאל ואף אם נזכר כשעומד בתוך תפילתו רשאי לסיימה.

ח. מי שנתחייב לחזור לברך עלינו ואח"כ נסתפק אם שכח שוב, ע"י באישי ישראל (פכ"ג הע' קל"ד) משם הגרשז"א דמאחר ובתחילת הברכה ודאי זכר, יש לתלות ששאל, אולם מו"ר הגר"ק השיב לי בזה שאין הכרח בדבר ושפיר יתכן ששכח, וע"י בשע"ת (סי' תכ"ב סק"ד) כע"ז במי שנזכר בתחילת רצה שהוא ר"ח ונסתפק אח"כ אם הזכיר יעלה ויבא "אעפ"כ חוזר דמסתמא שכח וסיריכה נקט ואתי"י ולכא' ה"ה בנידו"ד.

ט. מי שמסתבר לו שלא שכח אף שלא עברו לו ל' יום [וה"ה להיפך שעברו לו יום ומסתבר לו ששכח] כ' בא"א (בוטשאטש) שדינו ככל אדם ואין לו לחוש להסתברותו. וע"י כע"ז להטל תורה (נדה ה' ב') שדן היכא שקרוב לודאי אצלו כא' מהצדדים שנחשיבו כרוב וניזיל בתריה ומסיק שאין הכרח לזה ולא שמענו לחלק. אולם שמעתי ממו"ר שליט"א בשם הגר"ג נדל זצ"ל דרוב של הסתברות הוי רוב ואזלי בתריה.

א. מי ששאל טו"מ קודם ז' מרחשון, דעת מהר"ח ש[שו"ת תו"ח ח"ג סי"ג, הו"ד בהג' רעק"א עשו"ע סי' קי"ז ס"ג] דאינו חוזר, דכל אותו הזמן שאחרחג הסוכות אינו סימן קללה, ברם יעויין במשנ"ב (סי' קי"ז סק"ג) שכששאל קודם ס' יום לתקופה יחזור ויתפלל בתורת נדבה. ונראה פשוט שהוא דוקא אחר ז' מרחשון, וכמבואר בביה"ל (ד"ה הצריכים) וקודם לכן מחויב לחזור מדינא וא"צ להתנות בנדבה (וכ"מ בדינים והנהגות שכן הורה מרן החזו"א זללה"ה), אך ע"י בהליכו"ש (תפילה פ"ח סי"ח) שכ' דלא יחזור ע"ש וצ"ע.

ב. נוסח שאילת טו"מ שלא במקומו, כ' העולת תמיד וקיצושו"ע (י"ט, ו') וכה"ח (אות ל"ז) שיאמר "ותן טל ומטר לברכה" אולם בשולחן שלמה (ס"ד) ובערוה"ש (ס"ו) כ' שיוסיף "על פני האדמה".

ג. מי ששכח לשאול טו"מ ונזכר קודם שהתחיל תקע בשופר. במשנ"ב (סקט"ו) כ' דעדיף טפי שיזכיר בשומע תפילה ודלא כהמג"א ושע"ת [שכו' שיזכיר קודם תקע בשופר]. ובכה"ג שחושש שעד שיגיע לשומע תפילה ישתכח ממנו ולא יזכיר, שאילתו למו"ר הגר"ק שליט"א אם יש לחוש דהוי הפסק להפוסקים דלא יוצא במזכיר בין הברכות, ולא יזכיר עד שומע תפילה, והשיב "אולי". ומשם מו"ר הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל שמעתי שכשחושש שישכח מוטב שיזכיר קודם תקע בשופר.

הזכיר קודם תקע בשופר וזוכר בשומע תפילה ישאל שוב לצאת ידי הפוסקים דלא יצא בשאלתו בין הברכות, ואף אם נזכר לאחר בא"י קודם שומע תפילה יסיים למדני חקיר, [וכמש"כ במ"ב סק"ט במי שלא שאל כלל, וה"נ לא שנא כיון דחיישין שלא יצא בשאלתו בין הברכות], וכן השיב לי מו"ר הגר"ק.

ד. במשנ"ב (סי' קי"ד סקל"א) משמע דדיעבד מהני שישאל אפי' לאחר תכ"ד לסיום שומע תפילה כ"ז שלא התחיל רצה.

ה. ראיתי בקונטרס גשמי ברכה [מהגר"ב צ' פלמן זצ"ל] שהביא דבקיצושו"ע (סי' י"ט י') היה כתוב בתחילה דאם התחיל יהיו לרצון חוזר לראש, אך בדפוסים האחרונים שהדפיס בחייו הושמטו המילים אם התחיל לומר, וביאר שם דיש לדון דסיום התפילה הוי קודם יהיו לרצון, והיהיו לרצון הוי בקשה לקבל התפלה, ומשום כן י"ל דכל שהתחיל יהיו לרצון חוזר לראש, ולפי מה שחזר בו הוי חלק מהתפילה ולכך אף שהתחיל כל זמן שלא סיים חוזר לברכת השנים, וכ"מ במשנ"ב סי' תכ"ב סק"ז עכ"ד, ויש לדון דאף אם הוא בקשה לקבל התפילה, מ"מ כיון שעדיין עומד לפני המלך יכול להחליט בדעתו שרוצה לבקש עוד מהמלך, ועיין. עוד כ' שאם נזכר קודם שסיים הפסוק והיה בדעתו לחזור לברכת השנים, אך אתקיל מילוליה וסיים כדרכו את הפסוק צ"י אם יחזו לראש שהרי סיים תפילתו או דלמא

וגם בכה"ג שסיים ברכת השנים ימשיך רצה [שמה ששאל שם
עולה לו לשומע תפילה] ולא אמרין דסיום הברכה מפסיק.

יג. מי שעשה לו סימן בסידורו לשאול ונסתפק לו אחר
זמן אם שאל [מיהו יודע שהתפלל בסידורו המסומן ובד"כ נזכר
מחמת הסימן שעשה לו] הורה לי מו"ר הגר"ק שיחזור ויתפלל
בתורת נדבה.

יד. ש"ץ ששכח בתפילת היחיד דיליה לשאול, ונזכר לאחר
שהתחיל חזרת הש"ץ, אם מהני ליה או דלמא לא דלא כיון
בתחזרת הש"ץ מתחילתה לזה. עי' במשנ"ב (ק"ח סק"ד) דז"ל
"ויכון בה לתשלומין וגם להוציא בה מי שאינו בקי" עכ"ל
ומשמע שצריך לכון כשרוצה הש"ץ גם לצאת בה יד"ח. ועי'
בביה"ל (ד"ה ואם) שכ' ונסתפקתי אם התחיל להתפלל אותה
בתורת תשלומין ונזכר באמצע והשלימה כראוי לשם חובה אי
מהני, עכ"ל ע"ש. ומו"ר הגר"ק השיבני דצע"ג.

טו. נראה פשוט שאף מי שאינו מחוייב מדינא לחזור
להתפלל [וכגון שבתוך ל' יום הרגיל לשונו בצ' פעמים] שיזכיר
גם בשומע תפילה [עי' לוח א"י שכ' כן אף אחר ל' יום במי
שמ"מ נסתפק לו].

טז. מי שנסתפק לו אחר ל' יום שמא לא נתחזק לו שרגיל
לומר [מאחר שבחלק מן התפילות מאותם ל' יום טעה ולא
שאל], באישי ישראל (פכ"ג הע' קל"א) הביא בזה תשובת מו"ר
הגר"ק שיחזור ויתפלל בתורת נדבה.

יז. עי' מאור השבת (ח"ב עמ' תקצ"ה) שהביא תשובת
הגרש"ז ששרי להרגיל עצמו באמירת צ' פעמים אף בשבת ויו"ט
ואין בזה משום מכין ע"ש.

י. מי שחזר לברך עלינו ושוב שכח לשאול, הסכמת רוב
הפוסקים שימשיך לשומע תפילה וישאל שם, ואם נזכר קודם
תקע בשופר מאחר די"א שאם ישאל שן מהני לחושבו כמי
ששאל בברכת השנים עדיף טפי שיעשה כן, משום שיש שחששו
בזה דאם אינו שואל בברכת השנים ברכותיו לבטלה, מאחר
וחייבוהו לחזור לשאול ולא הועיל כלום אם חזר ולא שאל
[ומ"מ ישאל גם בשומע תפילה].

יא. מי ששכח לשאול ונתחייב לשאול בשומע תפילה וטעה
וחזר לברך עלינו. ואח"כ השיב ליבו שטעה בזה לכא' יחזור
לברכה שעמד בה קודם לברך עלינו ויחזור וישאל בשומע
תפילה. וזה לפי שמה ששאל בברך עלינו אינו חשיב כשאלה
דהוי כשח בעלמא. וכן השיב לי מו"ר הגר"ק. ושוב שאלתי
בכה"ג שסיים תפילתו בטעות אם מאחר ולא שאל בשומע
תפילה אם אהני מה ששאל בברך עלינו שהרי אחר שהתחיל
רצה ולא הזכיר בשומע תפילה הרי דינו לחזור לברך עלינו.
והשיב "אולי", ועי' בשלמי ציבור (הלכות תפילה סדר תפילת
י"ח ברכת השנים דין ב') בהג"ה [ממהר"א חאיון זצ"ל] שהטעם
במה שבשוכח לשאול לא מחזרין ליה לברך עלינו כל זמן שלא
שכח גם בשומע תפילה שהוא משום שהו"ל כברכה לבטלה
ומחששא שמא ישכח אין ראוי לעשות כן, ומשמע שמ"מ דיעבד
יצא ואי"צ לחזור ועיין.

יב. מי ששכח לשאול ונזכר קודם שהתחיל רצה שדינו
לשאול שם, [שכ"ז שלא התחיל רצה חשיב עדיין כעומד בברכת
שומע תפילה], וטעה וחזר לברך עלינו, שאלתי להגר"ש"א זצ"ל
אם מה שהתחיל בך עלינו עקרו מברכת שומע תפילה, וא"כ
ימשיך ולא יחזור לרצה, והשיב לי דכה"ג חשוב שהוסיף שאלות
בברכת שומע תפילה ולא הוי הפסק, ולכך יחזור וימשיך לרצה,

שערי תשובה

סיון תשפ"א

לכבוד יקירי ורב חביבי הבה"ח וכו' נ"ו

אשר שאל אם יכול להפסיק בעניית אמן לאחר שנטל ידיו קודם שבירך על הנטילה לכא' נראה דאף אמנם שכ' הרמ"א טעם
באיחור הברכה אחר הנטילה אף דבעלמא בעינן שתהיה הברכה עובר לעשייתן דזה לפי שגם הניגוב מן המצוה ואף לאחר
הנטילה חשיב כעובר לעשייתן בגמר הנטילה, הוא הניגוב מ"מ צריך לחוש לטעם הראשון שכ' המחבר דלא דמי לשאר הברכות
דשאני הוא שלא היה ראוי לברך מקודם משום שפעמים שאין ידיו נקיות ולזה קאי הברכה על הנטילה, ומה"ט כ' הרמ"א דאם
שכח לברך עד אחר הניגוב מברך אח"כ, וכמ"ש במשנ"ב (סקמ"ד) וביותר למנהגינו ליטול רביעית בב"א דלדעת המחבר א"צ
ניגוב כלל (צ"ע), וכיון דיש לחוש דקאי הברכה על הנטילה אסור להפסיק בין המצוה להברכה ואין לענות אמן, ושו"ר שכן מובא
מקובץ מפרשי תורה (ח"ד עמ' קכ"ד) בשם הגרש"ז א"ע"ש. וכמ"ש בשם מו"ר הגר"ח קנייבסקי שליט"א דאם נטל ידיו לאכילה
ועדיין לא בירך שיפסיק ויברך על הרעם ויחזור ויטול ידיו שנית ויברך ענט"י, וא"צ לטמא ידיו לפני הנטילה השניה. (והוא מובא
בספר מראה דבר ח"ג סי' י"א אות י"א ונכתב במכתב למערכת דרשו הו"ל רס"י רכ"ז הע' 12). ולפז"ר יל"ע ע"ז ממש"כ בביה"ל
(סי קנ"ח ד"ה מברך אח"כ) דאם שכח וברך המוציא קודם הניגוב שיכול לברך גם אח"כ כיון שלא נגמר הנטילה לגמרי וכו',
הרי דאף שהפסיק בין הנטילה לברכה בברכת המוציא אכתי יכול לברך על הנטילה כיון שלא נגמרה, דא"כ ה"נ אמאי לא נימא
דיברך על הנטילה אחר ברכת הרעם כיון שלא נגמרה, אכן י"ל דשאני התם מאחר שמעיקר הדין יכול לסמוך על הנטילה
הראשונה ולברך עליה כיון שלא נגמרה, אם נצריך שיטול ידיו שנית הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה, ע"כ מקלינן שיברך
על הנטילה הראשונה אף שהפסיק בינה בברכת המוציא, ואין ברכת הנטילה הפסק לברכת המוציא דהיא צורך האכילה
וכמבואר בס' קס"ז ובמשנ"ב שם סקמ"ה וק"ל.

הגליון הנוכחי נערך מתוך הקונטרס "מגד הארץ" בדיני שאילת גשמים

היורד למכבש הדפוס בימים אלו

במהדורה חדשה עם הרבה תיקונים והוספות ובבחינת "פנים חדשות באו לכאן"

להערות והארות, ולשאלות נוספות, ולהנצחות - ניתן להשאיר הודעה ב 0796976059 [או בישיבה בת.ק. 6666]